

משנה תמיד ג, ב

אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון והוא אומר הין:

ברכות ל א

אבוא דשמואל ולוי כי הוּו בעו למיפק לאורחא הוּו מקדמי ומצלי, וכי הוּו מטי זמן קריאת שמע קרו. כמאן; כי האי תנא - דתניא: השכים לצאת לדרך - מביאין לו שופר ותוקע, לולב ומנענע, מגילה וקורא בה, וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא. השכים לישיב בקרון או בספינה - מתפלל, וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא; רבי שמעון בן אלעזר אומר: בין כך ובין כך קורא קריאת שמע ומתפלל, כדי שיסמוך גאולה לתפלה. במאי קמיפלגי? - מר סבר: תפלה מעומד עדיף; ומר סבר: מסמוך גאולה לתפלה עדיף. מרימר ומר זוטרא הוּו מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו, והדר נפקי לפרקא. רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב, כי הוּו אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד. אמרי ליה רבנן: ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא! - אמר להוּו: טריחא לי מלתא. - ולעביד מר כאבוא דשמואל ולוי! - אמר להוּו: לא חזינא להוּו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי.

תוספות ברכות ל א

אבוא דשמואל ולוי הוּו מקדמי ומצלו - פירש רש"י קודם עמוד השחר ולא נראה דאם כן לא היו יוצאין בו כלל דעדיין אינו יום לכך נראה כפי" ר"ח דמשעלה עמוד השחר קאמר והוּו מקדמי קודם הנץ החמה קאמר ועדיין אינו עיקר זמן תפלה.

פירוש ר"ח לברכות כו ע"א

תמיד של שחר היה נשחט משיאור המזרח, ומצאנו שהיו שוחטין אותו ומנקרים אותו ומוליכין האיברים ומולחין אותו, ועדיין לא היה הנץ החמה, דתנן הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה ומלחום וירדו ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע. ותנן הילני אמו עשתה נברשת של זהב, תאנא כשחמה זורחת יוצאין ממנה ניצוצות ויודעין שהגיע זמן ק"ש. ומקשינן ורמיניה הקורא את שמע עם אנשי משמר ועם אנשי מעמד לא יצא ידי חובתו מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין. ופריק אביי נברשת זו עשויה לידע שאר עמא דבירושלים זולתי אנשי משמר. **נתברר שהיה נשחט תמיד של שחר קודם הנץ החמה, והיה מעת זריחת השמש עד סוף ד' שעות כשר להקריבו, שהם ד' שעות ועוד משעת שחיטתו עד זמן הקרבתו.**

פירוש ר"ח לברכות ל ע"א

אבוא דשמואל ולוי כי הוּו בעי למיפק לאורחא הוּו מקדמי ומצלי - דיום הוא, **ולא הגיע זמן תפלה עדיין, שלא הגיע הנץ החמה, דס"ל דתפלה מעומד כרבנן דרשב"א דבסמוך, אבל מבעוד לילה אין לו להקדים ולהתפלל.**

תוספות הרא"ש מסכת ברכות דף כו עמוד א

עד חצות. ותחלת זמנה נראה לי משיעלה ברק השחר והאיר פני המזרח מידי דהוּו אתמיד של בקר, אף על גב דעיקר מצותה עם הנץ החמה כדכתיב יראוך עם שמש מ"מ אם התפלל בזו השעה יצא, והתנא לא חש לפרשו דמילתא דפשיטא היא כיון דזמן המאוחר שלה הוא בזמן התמיד ה"ה בזמן המוקדם.

תוספתא ברכות א ב

מאימתי קורין את שמע בשחרים אחרים אומ' כדי שיהא חבירו רחוק ממנו ארבע אמות ומכירו מצותה עם הנץ החמה כדי שיהא סומך לה תפלי' ונמצא מתפלל ביום

אמ' ר' יהוד' פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' עקיבא ואחר ר' אלעזר בן עזריה והגיע זמן קרית שמע כמדומה אני שנתיאשו מלקרות אלא שהיו עסוקין בצרכי צבור קריתי ושניתי ואחר כך התחילו הן וכבר נראת חמה על ראשי ההרים

ברכות ט, ב - אוקספורד 366

אמ' אבי' לתפילין כאחרים לקרית שמע כותיקין דאמ' ר' יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה תניא נמי הכי ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום אמ"ר זירא מאי קראה ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים

ספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות פרק ראשון עמוד לה

בקרית שמע כוותיקין, דאמר רבי יוחנן וותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה. תניא נמי הכי רבי יהודה בן תימא אומר וותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה. תניא אידך מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום, אמר רבי זירא מאי קראה, (תהלים עב, ה) ייראוך עם שמש.

ספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות פרק רביעי עמוד מו

תפלת השחר עד חצות, ורמינהי מצותה עד הנץ החמה **כדי שיקרא קרית שמע קודם הנץ החמה ויסמוך גאולה לתפלה** ונמצא מתפלל ביום, כי תניא ההיא לותיקין, דאמר רבי יוחנן וותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה

שאלות דרב אחאי פרשת לך לך שאילתא ח

ומצוה לצלויי צלותא דצפרא עם הנץ החמה כדי שיהא סומך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום הני מילי לוותיקים אבל לכולי עלמא כדתנן תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומ' עד ארבע שעות.

תוספות יומא לז, ב

ובפרק תפלת השחר (דף כט): משמע דקאי ייראוך עם שמש אתפלה גבי מתפלל עם דמדומי חמה דכתיב ייראוך עם שמש וגו' ... וה"ר חננאל פירש דוותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה מיד ומפרש גומרין קורין ומפרש ייראוך עם שמש היינו קבלת מלכות שמים דהיינו ק"ש וקשה דלישנא דכדי שיסמוך גאולה לתפלה משמע דאיירי בעיקר תפלה ועוד דקרא דייראוך עם שמש מוקמי ליה גבי תפלה בפרק תפלת השחר ועוד דלשון גומרין משמע שמתחילין לקרות קודם הנץ ומכוונין כך שגומרין אותה בתחלת הנץ כדי שיתפללו בתחלת הנץ.

תוספתא כפשוטה זרעים עמ' 2

12. מצותה. כלומר אעפ"י שקורא ק"ש משעלה עמוד השחר לר"ש, ומשיכיר את חבריו וכו' לאחרים, מ"מ מצות קריאת שמע לכתחילה היא עם הנץ החמה. וכן בירושלמי (פ"א הי"ב, ג' ט"א): אבל אמרו מצותה וכו', וכוודאי לפי שטושו פירושו מצות קריאת שמע. אבל מרהיטת הלשון שכבבלי (כ"ו א') משמע שהכוונה למצות הפילה (עיין מ"ש להלן), וכן פירשו הגאונים (עיין בשאלות לך סי' ח', בה"ג ריש ברכות ובר"כ שם עמ' 19), אלא שרש"י פירש גם שם: מצותה של ק"ש. ועיין במלחמות הג"ל ומה שהאריך הנצי"ב בהעמק שאלה לשאלות הג"ל אות ט', ועיין להלן. ובמאירי סי' ב' (20 ע"א): ומכל מקום ראיתי בברית (צ"ל בברית, כלומר בברייתא, בחוספתא כאן) זו כהד"א מצותה עם הנץ החמה וכו'.

הנץ החמה. וביארו בירושלמי (פ"א הי"ב, ג' רע"ב): כדי שתהא החמה מטפסת על

מרומי שדה ברכות כו, א

ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כו'. פירש"י של ק"ש. וא"כ היא הברייתא שהובא לעיל דף ט', תנ"ה ותיקין היו גומרין עם נץ החמה כו'. וקשה טובא א"כ הרי מבואר בברייתא ותיקין, אבל בה"ג א' ריש פרק תפ"ש. בזה"ל, ורמינהו מצותה עם נץ החמה כדי שיקרא ק"ש קודם נץ החמה ויסמוך גאולה לתפלה, מבואר דמפרש מצותה על תפלה. והכי א' בשאלות פ' לך בזה"ל, ומצוה לצלוי צלותא דצפרא עם נץ החמה כדי שיהא סומך גאולה לתפלה. מבואר הכוונה להיפך דעיקר התכלית הוא ק"ש, ומקרא דיראוך עם שמש קאי על ק"ש שהוא קבלת עומ"ש, ומצוה שיהא סמוך לנץ החמה. ומחמת זה הוי מצות תפלה אחר הנץ מיד. וזהו להיפך משיטת רש"י והרמב"ם, שדעתם דעיקר התכלית הוי התפלה. אבל לפי הגמ' לעיל דף ט' מבואר כפירש"י, שהרי תניא ותיקין היו גומרין אותה עם נץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה. איברא גם בזה יש נוסחא אחרת בהלכות גדולות. והכי איתא שם, תנ"ה ר' יהודא בן תימא אומר ותיקין היו גומרין אותה עם נץ החמה. תנ"ה מצותה עם נץ החמה כדי שיסמוך כו'. מעתה מבואר דברייתא דר' יהודא בן תימא דקאי על ק"ש שהוא עיקר התכלית, ובברייתא שניה פירש מצותה של תפלה, ופי' הטעם משום ק"ש: והנה התוס' ביומא דף ל"ז הוכיחו דייראוך עם שמש קאי על תפלה. מדאי' להלן דף כ"ט מצוה להתפלל עם דמדומי חמה, ומפרש מהאי קרא דייראוך עם שמש. אבל באמת נראה דמחלוקת היא בירושלמי, והובא ברא"ש פ"א סי' י'. אבל אמרו מצותה עם נץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה כו'. אמר ר' זירא אנא אמינא טעמא ייראוך עם שמש. אמר מר עוקבא הוותיקין היו משכימין וקורין אותה, כדי שיסמכו תפלתן עם נץ החמה ולכאורה לא העלה מר עוקבא כלום על הא דלקמיה. אלא כמוש"כ דפי' מצותה קאי על תפלה, וא"כ התכלית הוא ק"ש. ואמר מר עוקבא להיפך דוותיקין היו קורין כדי כו', וא"כ התכלית העיקרי היא התפלה. ונראה עוד דתליא במחלוקת אם תפלות אבות תקנום או כנגד תמידים. דאי כנגד תמידים הרי היה ראוי להתפלל קודם נץ החמה כמו הקרבת התמיד. וצ"ל דהא דלכו"ע הוי המצוה להתפלל אחר נץ החמה, הוא משום דכתיב ייראוך עם שמש, הרי דהאי קרא מיירי בתפלה. אבל אם תפלות אבות תקנום, כך תיקן אברהם אבינו להתפלל עם נץ החמה, בשעה שאוה"ע משתחיים להשמש, אבל קרא ייראוך עם שמש קאי על ק"ש. ומעתה אזלי הפוסקים לשיטתייהו, דהבה"ג והשאלות סבירא להו דקיי"ל תפלות אבות תיקנום, ומשו"ה פירשו ייראוך עם שמש על ק"ש. והרי"ף והרמב"ם פסקו דתפלות כנגד תמידים תקנום, משו"ה פסקו דעיקר התכלית הוי התפלה מדרשא דהאי קרא. ועוד הארכנו בס"ד בהע"ש בפ' לך:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן פט סעיף א

זמן תפלת השחר, מצוותה שיתחיל עם הנץ החמה, כדכתיב: ייראוך עם שמש (תהילים עב, ה) ואם התפלל משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח, יצא. ונמשך זמנה עד סוף ד' שעות שהוא שליש היום. ואם טעה, או עבר, והתפלל אחר ד' שעות עד חצות, אף על פי שאין לו שכר כתפלה בזמנה, שכר תפלה מיהא איכא

פרי חדש אורח חיים סימן פט

ואם התפלל משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח יצא. המחבר סתם בכאן ולא פירש, והעיקר הוא דשלשה זמנים יש להתחלת זמן התפילה. והנה עיקר מצותה הוא מהנץ החמה וכותיקין דכתיב [תהלים עב, ה] יראוך עם שמש. ולכתחילה יכול להתפלל משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח, מידי דהוה אתמיד, ומיהו אם התפלל משעלה עמוד השחר יצא, וכדתנן במגילה [כ, א] וכולן שעשו משעלה עמוד השחר יצא, וגם התמיד אם שחטו משעלה עמוד השחר לא נפסל, אלא שלכתחילה כל דברים שמצותן ביום עיקר הזמן הוא מהנץ החמה, אלא שבתמיד שצריך להקריב כל הקרבנות קודם תמיד של בין הערבים הקדימו זמן מועט קודם הנץ החמה, אבל אם עשו משעלה עמוד השחר פשיטא דיצא. ודלא כדמשמע מדברי רבינו ירוחם ז"ל [נתיב ג ח"ג] שהביא בב"י [ד"ה זמן] ומדברי המחבר ז"ל וזה פשוט:

ביאור הלכה סימן פט סעיף א

* יצא - היינו בדיעבד כמו שכתבתי במ"ב וכן העתיקו הרבה אחרונים והפר"ח חולק על השו"ע וס"ל דמשהאיר הוא זמנה לכתחלה רק לוותיקין הוא קודם הנץ ואמנם לפי מה שכתבנו למעלה דקודם שהאיר לא יצא אף בדיעבד א"כ מוכח מכל הפוסקים דאף אחר שהאיר לכתחלה אין להתפלל דזהו עדיין בכלל עה"ש גם אין נ"מ בכל זה לדינא לדין דדבריו הוא רק לעיקר מצות תפלה אבל לפי מה שכ"א מישראל נוהג וזהיר לכתחלה לסמוך גאולה לתפלה איך יכול לכתחלה להתפלל תיכף משיאיר היום הא צריך לקרות ק"ש וברכותיה ובדידהו בעינן דוקא עד שיכיר את חבירו ברחוק ד"א וכנ"ל בסימן נ"ח אך לאחר הזמן הזה אפשר דאין למחות ביד הנוהגין להקל עיין בב"ח ודרישה מה שכתבו לדעת רי"ו ועיין לעיל בסימן נ"ח בבה"ל אך למצוה מן המובחר לכ"ע אין להתפלל י"ח קודם הנץ: